

Il-Metafora Kuncettwali fil-Malti: Analizi ta' Kliem mill-Qasam tal-Pjanti bil-Korpus Malti

Maria Debono

Introduzzjoni

F'dan l-istudju nanalizza kliem mill-qasam tal-pjanti. L-ewwel pass ikun li nara jekk kelma partikolari hix qed tintuża b'mod metaforiku jew b'mod letterali skont il-kuntest. L-interess ta' dan l-istudju hu b'mod speċjali f'dawk il-kuntesti li fihom hemm użu metaforiku. Meta fir-riżultati nsib kuntest metaforiku, nara x'tip ta' metafora qiegħda tiġi mħaddma u nanalizza bir-reqqa l-metafora kuncettwali. Dan nagħmlu billi noħroġ b'aktar metafori bl-istess kuncett mill-istess qasam, jiġifieri dak tal-pjanti. Dan l-istudju jipprova jara r-restrizzjonijiet tal-lingwa li jinħolqu f'moħħ il-kelma meta juża kelma b'mod metaforiku, u hu għalhekk li l-istudju tal-metafora jissejjaħ studju konjittiv.

Minhabba li għad m'hawnx studji fit-tul tal-metafora kuncettwali fil-Malti, ibbażajt ħafna mill-ħsieb u mir-riċerka tiegħi fuq l-istudji ta' George Lakoff u Mark Johnson, b'mod speċifiku l-istudju li beda kollox: 'Metaphors we live by'. Wara li nagħti ħarsa lejn il-letteratura fuq il-metafora kuncettwali u l-użi differenti li joffri l-MLRS, il-Korpus Malti, ngħaddi biex nirriċerka l-kelmi, kuntest kuntest. Fl-aħħar niġbor l-informazzjoni kollha u niddiskuti r-riżultati li nkun ksibt, u mit-tabelli u l-persentaġġi nara liema metafori kuncettwali joħorġu mill-analiżi. L-MLRS kien l-għodda prinċipali li bih stajt nagħmel ir-riċerka tiegħi.

1. Il-metafora

Qabel ma nibda niddiskuti l-metafora kuncettwali, hu ideali li wieħed jagħraf il-karatteristiċi ta' metafora. Oliver Friggieri jiddefinixxi metafora bħala "figura tat-taħdit li fiha, kelma jew frażi hi identifikata ma' xi haġa li loġikament, jew skont is-sens letterali, m'għandhiex relazzjoni mal-kelma jew mal-frażi" (448). Iżda, il-metafora hija terminu wiesa' għal għadd ta' termini oħra. Nghidu aħna, il-metafora animistika "il-ġwienah tal-ajruplan", minbarra li tagħti xejriet animati lill-ajruplan li hu inanimat, hi wkoll metafora mejta, minhabba li l-użu ta' kuljum naqqsilha l-kreattività u għalhekk m'għadhiex ħajja. Bl-istess mod, il-metafora sinestetika "għajnejh ikellmuni" hi kemm metafora mejta, għax hi espressjoni komuni, u anke metafora sinestetika, għax qed tlaqqa' żewġ sensi f'daqqa: is-sens tal-ħars mas-sens tas-smiġħ.

L-eżempji ta' metafori li jagħtu Lakoff u Johnson huma metafori mejta. Dan hu minhabba li jużaw metafori li "ngħixu bihom" biex juru kif il-bniedem jaħseb permezz ta' kuncetti. B'hekk, jekk wieħed jagħsar il-ħsieb ta' dawn l-istudjużi, jista' jgħid li l-metafori kuncettwali iħallu effett fil-komunikazzjoni tagħna ma' ħaddieħor, kif naħsbuha u kif naġixxu.

Iżda mhux kull metafora mejta hi metafora kuncettwali. Jekk nieħdu l-eżempju li jużaw Lakoff u Johnson stess, "*time is money*" (7-9), naraw li:

"iż-żmien huwa flus"

- (1) Jekk tixtri dan il-prodott, **tiffranka** ħafna ħin.
- (2) Aqta' fil-qasir għax qed **tahlili** l-ħin, u l-ħin **prezzjuż**.
- (3) **Spiċċawli** l-erba' snin tal-garanzija.
- (4) M'initix qed **tuża** ħinek sew.
- (5) **Qassam** il-ħin b'mod aktar matur.
- (6) L-erba' sigħat ta' studju **swewli** ħafna lbieraħ.
- (7) Ejja **ninvestu** aktar ħin għal dal-proġett.

F'dawn l-eżempji naraw li bħalma l-flus jiswew, tista' tinvestihom, tqassamhom, taħlih, u jispiċċawlek, hekk ukoll il-ħin. Madankollu, wieħed ma jistax jaddatta kull kelma mir-registru tal-flus u jimmetaforizzaha biex joħloq metafora

kunċettwali għaž-żmien. Sentenzi bħal dawn t'isfel, f'ċertu sens qegħdin juru metafora kreattiva, jiġifieri metafora li qed tinħoloq ġdida u mhux metafora mejta, għax mhumiex espressjonijiet ta' kuljum li nsibu fil-lingwa:

- (8) **Infiaqt** siegħa l-Belt dalgħodu.
- (9) **Xtrajt** sentejn mat-tfajla.
- (10) **Iddepożitajt** xi hin ma' oħti.
- (11) **Investejt** erba' snin nafu.

Mhux kull kelma li hi espressjoni metaforika tikkorrispondi ma' użu biex tirreferi, f'dan il-każ, għaž-żmien. Nghidu aħna, għalkemm jintuża l-istess verb f'sentenzi (7) u (11), sentenza (11) mhix meqjusa bħala metafora kunċettwali, waqt li sentenza (7) hi.

L-erba' eżempji msemmija li ma jingħadux fil-Malti (8)-(11), jista' jkun li jiġu tradotti f'lingwi oħra u jkunu assolutament naturali fil-lingwa partikolari. Fil-fatt, ċerti metafori kunċettwali huma universali. Skont Lakoff u Johnson, dan hu minnu minħabba l-mod ta' kif jaħsibha l-bniedem, huma komuni għall-umanità, u jġibu eżempju bil-metafori t'orjentazzjoni. Jispjegaw kif kunċetti ċentrali jaħdmu skont il-funzjoni tal-ġisem – 'il fuq u 'l isfel, 'il quddiem u lura, 'il barra u 'l ġewwa, u l-bqija (56-56). Jiġifieri, fil-Malti:

"il-ferħ ifisser 'il fuq"

- (12) Kont se **ntir** bil-ferħ.
- (13) B'kelma **ttellagħni m'oghla** s-sema.
- (14) Tant kemm kont kuntenta li **qbiżt** bil-ferħ u ħassejtni **fis-seba'sema**.
- (15) **Tellajtni l-genna** b'din l-aħbar.

Min-naħa l-oħra:

"id-dwejjaq ifisser 'l isfel"

- (16) Kellu geddum **sal-art** għax tilef il-logħba.
- (17) Hemm bżonn nagħmlu moħħna hemm, għax sejrin **għan-niżla**.
- (18) **Waqajt** għaċ-ċajt quddiem in-nies.

(19) **Waqqagħli** wiċċi l-art b'li beda jagħmel.

(20) **Waqqajt**ni hażin.

Għal dawn il-metafori nsibu espressjonijiet simili fl-Ingliż, bl-istess kuncett li t-tajjeb jiġi mxebbah ma'xi haġa 'l fuq, u l-hażin għandu sens ta'gravità (Lakoff u Johnson 16-17). Din il-kuncettwalità hi evidenti wkoll f'lingwi oħra magħrufa.

F'metawora kuncettwali, għalqa semantika partikolari tingħaqad ma'għalqa semantika oħra u jinħoloq xebh li b'xi mod jew ieħor jikkorrispondu maż-żewġ reġistri. Fil-fatt, Lakoff iqis li metawora kuncettwali tinftiehem minħabba li jsir qbil b'mappjaturi (*mappings*) minn għalqa semantika għal oħra (206-207). Għalqa semantika minnhom tissejjaħ sfera sors (*source domain*), waqt li l-oħra tissejjaħ l-isfera mira (*target domain*) (Lakoff u Johnson 252). Dawn jistgħu jaħdmu wkoll bil-kontra, jiġifieri minn sfera mira wieħed imur għall-isfera sors. Dan l-argument qiegħda nivviżwalizzah f'Tabella 1, fejn l-isfera A tirrappreżenta l-għalqa semantika tal-flus, jiġifieri l-isfera sors, waqt li l-isfera B tirrappreżenta l-għalqa semantika taż-żmien, jiġifieri l-isfera mira. L-ittra Ċ turi x-xebh li jinħoloq bejn iż-żewġ sferi, u b'riżultat tinħoloq il-metawora kuncettwali. It-tabella turi wkoll li mhux kull kelma f'reġistru partikolari tista' tintuża biex tinħoloq il-kuncettwalità.

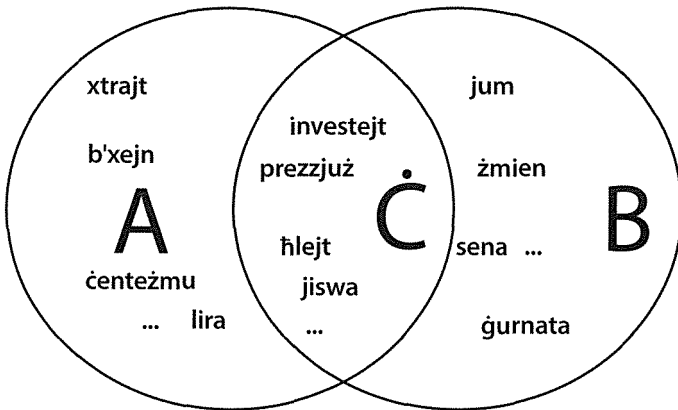

Tabella 1: l-isferi

2. Il-korpus

F'din it-taqsimha nagħti definizzjoni ta' x' inhu korpus u għala hu b'zonjuż għall-istudju tal-lingwa. Dan iwassalni biex nintroduci l-għodda li użajt għall-analiżi, u nfiehem xi funzjonijiet li toffri. Fil-parti tal-metodoloġija nispjega fid-dettall il-funzjonijiet tal-Korpus Malti li użajt għal din l-analiżi.

Crystal jirreferi għall-korpus bħala kollezzjoni ta' testi li biha wieħed jista' jivverifika ipotesi dwar lingwa (Crystal 77). Alice Deignan tiddefinixxi korpus f'iktar dettall billi tagħti definizzjoni ta' korpus lingwistiku, jiġifieri l-gabra ta' testi bl-użu ta' programmi varji tal-kompjuter (Deignan, Metaphor and Corpus Linguistics 76).

L-iktar funzjoni bażika ta' korpus hi li tingħata l-frekwenza ta' kelma, jiġifieri kemm-il darba kelma tinstab fil-korpus. Din il-funzjoni tixbah ir-riżultat ta' tiftixa f'paġna tat-tiftix (bħal Google). Il-Korpus Malti jista' jagħti kuntesti differenti tal-kelma, u għalhekk jagħmilha faċli biex l-istudjużi jaraw kif kelma qiegħda ġgib ruħha f'kuntesti differenti.

Fost it-tipi differenti ta' korpora, wieħed isib il-korpus miftuħ (*open corpus*), bħalma hu l-MLRS. Hi prattikabbli li s-sottokorpora tal-korpus ikunu bilanċjati fin-numru, għaliex iktar ma test ikun aċċessibbli, iktar ikun possibbli biex kelma tinstab f'kuntesti differenti. L-MLRS fih seba' sottokorpora, fosthom testi akkademiċi, dibatitti parlamentari, liġi, bloggs u l-bqija. Dan ifisser li kelma tista' tiġi studjata f'testi partikolari minflok fil-korpus kollu. Ngħidu aħna, jekk wieħed jara l-kuntesti tal-verb *ħa* fis-sottokorpus ta' test legali, jaf ikollu tifsiriet differenti mis-sottokorpus f'test ta' bloggs jew siti mill-internet, u tingħaraf id-differenza semantika bejn *ħa ġurament* u *ħa lil xi ħadd biċ-ċajt*.

Fl-MLRS wieħed jista' jara wkoll differenza fit-tifsira ta' sinonimi. Għalkemm żewġ kelmiet ikunu sinonimi, xorta jgħibu ruħhom b'mod differenti. Albert Gatt iġib l-eżempju bejn żgħir u ċkejken; il-kollokazzjonijiet li jinstabu għaž-żewġ kelmiet ivarjaw. Mod tajjeb kif wieħed jiddistingwi bejn iż-żewġ kelmiet hi skont l-imġiba tagħhom (Gatt, *l-aċċent* 6).

Leanne Ellul tistudja s-sinonimi b'iktar dettall. Tosserva li *ħieles* u *liberu* ġejjin mill-Għarbi u mit-Taljan, rispettivament. Iżda, is-sinonimu *indipendenti*, li bħal *liberu* ġej mit-Taljan, xorta jaġixxi b'mod differenti (Ellul 15). Iż-żewġ sinonimi

li jagħzel Gatt, ġejjin it-tnejn mill-Għarbi, u xorta jinnota mgħiba differenti bejniethom (3 ta' Gunju 2011).

Permezz tal-użu tal-MLRS, Ellul turi li hu diffiċli ħafna biex żewġ kelmiet ikunu sinonimi assoluti, għax ħafna drabi se jkun hemm kuntest fejn kelma toqgħod bl-iktar mod naturali, waqt li s-sinonima tagħha tidher stramba. Għodod bħall-korpora huma għalhekk importanti, għax jippreservaw il-komponenti li diġà għandha lingwa, jiġifieri l-kliem, il-grammatika u l-letteratura. (Gatt, Rosner u Pace 33).

3. Il-metodoloġija

Minbarra li din l-analiżi hi bbażata fuq il-metafora kunċettwali ta' Lakoff u Johnson, hi mnebbħa wkoll mill-istudju ta' Deignan (2005). Fil-fatt, użajt xi metodi u funzjonijiet li tuża hi għall-analiżi tiegħi, skont kif jaħdem l-MLRS.

Fl-analiżi għażilt żewġ verbi – *nibet* u *żera'* bl-inflessjonijiet tagħhom – u żewġ nomi – *għerua* u *frott*, u s-singular tagħhom. L-għażla tan-nomi turi ċ-ċiklu ta' ħajja ta' żerriegħa – il-bidu meta tinżera', jikbru l-għerua, u tinbet il-pjanta, biex fl-aħħar tagħmel il-frott.

Qabel ma saret ir-riċerka tajt ħarsa lejn *Il-Miklem Malti* ta' Erin Serracino-Ingloft u *Dizzjunarju Malti-Ingliż* ta' Ġużè Aquilina, biex nara d-definizzjonijiet li jagħtu għall-kliem li fittixt, u rajt liema definizzjoni hi l-iktar frekwenti. Fuq kollox, ridt nara jekk il-korpus ikollux definizzjonijiet ġodda li mhux imniżla fid-dizzjunarji attwali.

Għal kull kelma analizzajt il-100 jew il-50 kuntest wieħed wieħed. Hassejt li 50 kuntest għas-singular kien biżżejjed għall-fini biex nara d-differenza fl-għadd u noħroġ b'konkluzjonijiet daqslikieku ħadt iktar kuntesti. L-ewwel pass kien biex bħala kelliema nattivta tal-Malti, nikkonkludi jekk il-kuntest kienx metaforiku jew le. Meta l-kuntest kien metaforiku, analizzajt x'tip ta' metafora kienet, u ladarba ħassejt li l-metafora kunċettwali kienet preżenti, identifikajt kunċett biex nara jekk hemmx iktar metafori li jidhlu f'dik il-kunċettwalità partikolari.

Ir-riżultati rajthom permezz tal-buttna *Show in random order*, biex it-testi jkunu varjati, u mhux kollha mill-istess sottokorpus (ara Tabella 2). Meta kelli bżonn nara iktar mill-kuntest biex nifhem aħjar jekk kelma hix qed tintuża letteralment

Your query "[*inbet,*inbtu,nibet,*nibt*,*nibt*]" returned 1,648 matches in 1,430 different texts (in 124,727,981 words [142,397 texts]; frequency: 13.21 instances per million words) [0.068 seconds - retrieved from cache]

Solution 1 to 50		Page 1 / 33
No	Filename	
1	acad14	25) . Hurwa jkompri jargumenta li b' konsegwenza tal-injoranza jistgħu <u>jimbtu</u> hafna perki soċjali u li Vassalli ftehem li
2	acad19	tiens nofs tas- sekku tminax (1715 - 1760) , li <u>nibet</u> l- lIlluminizzmu ; Moviment li gab bidla radi
3	acad21	kienu ga bdew jidher fi Franza u f artijiet obra . Għalhekk <u>nibfet</u> din ix- xewqa li jara lil Malta bhala nazzjo
4	acad50	proġetti li ffinanzja l- WB servev biex fi- pajjizi li gawdeu minhom <u>nibet</u> mdell ekonomiku neo - liberali , feja il- k
5	acad52	soċjali mbijiet xi haġa ġdida , anzi , kienet il- mod kif <u>nibtu</u> gruppi ta' għajjuna reċiproka , kooperativ

Tabella 2: Din il-funzjoni tintuza biex it-testi jkunu varjati

Displaying extended context for query match in text *press_orizzont36181*

More context

File info for text *press_orizzont36181*

More context
Back to main query result
New query

pa- gimghat li gejjin se jkun hemm wirja permanenti li tehodna lura għall-
ha- nkwiżituri .

L- aspetti diversi tas- soċjetà Maltija ta' dak iż- żmien se jitwasslu permezz ta' kollezzjoni unika ta'
statwetti li ħadom Pawlu Sciberras .

Pawlu , li miet fl- 1933 , kellu ħanut tal- ħwawar fil- Belt u n- nies li kien jiltaqa' magħhom fil- ħajja ta'
kuljum kien jirproducihom fl- istatwetti tat- tafal li kien jagħmel .

Permezz ta' l- istatwetti , wieħed jista' jara li l- inkwiżizzjonijiet ta' Malta tant kelliha **għeruf** fil- fond li mitt
sena wara t- tliq tagħha s- soċjetà Maltija kienet għadha ddominata għal kollox mir- religjon .

Pawlu ħadom mijiet ta' statwetti .

Tabella 3: Din il-funzjoni tintuża biex tara aktar kuntest

Your query "[gheru,gheruq]" returned 2,689 matches in 2,064 different texts (in 124,727,981 words [142,397 texts]; frequency: 21.56 instances per million words), ordered randomly [0.013 seconds - retrieved from cache]

1

No	Filename	Solution 1
1	press_orizzont6181	l- istatweti , wiehed jista' jara li l- inkwizzizzjonif Malta tant kellaha ghe
2	press_illum10997	u 13 minnhom dejjem Ministru ghall- Ghawdex , il- mara rabbiet ghe
3	press_orizzont33513	tal- familji . Dr Sant qal li l- Partit Laburista ge' mill- ghe
4	press_orizzont69760	issa huwa tard wisq biex iregguhura li- zghazagh fi hdan l- gherug u l- bejta tal- PN , kif ukoll li dawh
5	part11735	kwantita kif ukoll fil- kwalita . Dan isir billi nergghu mmorru ghall- gherug tal- materja prima u naraw fejn fuq
6	wiki20	Ligi . Izda De Piro kien fuq kollox zaghrugh li kellu l- gherug tieghu f familja fejn kif stqarr l- Arc

Tabella 4: Din il-funzjoni tintuza biex tara l-kollokazzjonijiet tat-tiftixa

jew metaforikament, għafast il-buttuna *more context* (ara Tabella 3). Biex niverifika l-metafori kuncettwali, għafast fuq *collocations*, biex b'hekk rajt il-kliem l-iktar frekwenti li jinstab mal-verb jew man-nom li nkun fittixt (ara Tabella 4).

Biex infittex kelma bl-inflessjonijiet tagħha użajt l-*asterisk* (*) u l-punt interrogattiv (?). L-*asterisk* użajtha qabel jew wara kelma biex ngħarrar il-korpus li rrid is-sekwenza li tiġi qabel jew wara l-parti tal-kelma, jiġifieri meta nikteb *żraj**, nistenna li jitlek klijem bħal *żrajtu*, *żrajniehom*, *żrajthomlhom* u l-bqija. Il-punt interrogattiv użajtu biex infittex kwalunkwe ittra jew karattru li jista' jitlek. Jiġifieri *f'żra??* mhux se jitlek klijem bħal *Iżraeljani*, imma jitlek klijem bħal *Iżrael*.

4. L-analiżi

Bħalma diġà għidt, kien hemm referiment kontinwu waqt u wara l-analiżi għad-dizzjunarji tal-Malti. Dan għenni nagħraf id-definizzjoni letterali u d-definizzjonijiet metaforiċi eżistenti. Fis-sentenzi li ġejjin nuri l-istruzzjoni li ktibt fl-MLRS biex jitlek r-riżultati:

Għall-verb *nibet*:

[*inbet, *inbtu, nibit*, nibet, nibt*, *nbit*]

Għall-verb *żera'*:

[?iżra*, *iżirgħ*, żera*, żraj*, żergħ*, żeragħ*]

In-nomi fittixthom separatament; is-singular għalih u l-plural għalih.

Il-verb *nibet* mill-ewwel beda jagħti iktar riżultati metaforiċi milli letterali. Fil-fatt, irriżulta li 78% mir-riżultat *f'nibet* kienu metafori kuncettwali. Il-metafori kuncettwali li ħarġu mill-kelmiet iduru bejn wieħed u ieħor mal-istess idea. Fosthom, kien hemm IR-RELAZZJONI HI PJANTA, L-IDEA HI PJANTA, u L-EMOZZJONI/SENTIMENT HI PJANTA. Il-kollokazzjonijiet ma' *nibet* taw aktar evidenza ta' dan, minħabba li nstabu 90 frekwenza għall-kollokazzjoni *idea*, 46 frekwenza għall-prepożizzjoni *bejn* (li qed turi relazzjoni), 43 frekwenza għal *ħbiberija*, u oħrajn. Tant kemm din il-metafora kuncettwali titħaddem, li meta fittixt il-verb *żera'*, telgħu wkoll magġoranza b'metafora kuncettwali komuni, fil-fatt *f'żera'* l-metafora kuncettwali L-EMOZZJONI/IS-SENTIMENT

HI/HU PJANTA kienet evidenti. Eżempji ta' din il-metafora kunċettwali kienu *jekk ngħidu x'qalu u d-dubji li żergħu nsibu li ntqal ...*, u *l-iswed fuq l-abjad jista' jaqrah kulhadd u jibqgħu jizirgħu l-incertezza bil-gideb ...*

Ir-rizultati l-oħra ta' dawn iż-żewġ verbi qsamthom f' kategoriji oħra, ngħidu aħna f'idjomi jew f' metafori kreattivi li ma jikklassifikawx bħala metafori kunċettwali. L-idjoma *dak li tiżra' taħsad* kienet evidenti ħafna fir-rizultati, tant li nstabu 17% tal-idjoma f' *żera'*. L-użu letterali ta' *nibet* kien ta' 6%, waqt li ta' *żera'* kien 13%. Meta dawn in-numri huma mqabbla man-numru ta' kuntesti li fittixt, dan jista' jitqies bħala persentaġġ baxx ħafna għall-kuntesti letterali.

In-nomi taw rizultati interessanti ħafna minħabba li kien hemm differenza fl-għadd. Fil-fatt, fi *frott* instab 53% ta' metafora kunċettwali, waqt li fi *frotta* ma nstabx kuntest wiehed fejn kien ta' metafora kunċettwali. Iżda, min-naħa l-oħra, għan-nom *għerq* u *għeruq*, it-tnejn kellhom rizultati ta' metafori kunċettwali. Fil-fatt, f' *għeruq* instabu 76% ta' użu metaforiku, waqt li fis-singular instabu 66% metafora kunċettwali, jiġifieri 33 kuntest minn 50. Fl-ewwel studju tiegħi (2014) ikkonkludejt li għal dan in-nom ma hemmx metafora kunċettwali u niżziltha bħala metafora mejta biss. Din kienet waħda mid-diffikultajiet tiegħi – biex naqta' linja jekk kelma tidholx f' kunċettwalità jew le. Wara li għaddew xi xhur, ħarist lejn ir-rizultati u hassejt li dawk il-kuntesti li għidt li huma metafori mejta, kienu ħafna minnhom jidhlu kexxun għat-tliet metafori kunċettwali li ddiskutejt f' *nibet*, u għalhekk l-istudju ta' issa qed jagħti konkluzjoni differenti.

L-iktar metafora kunċettwali fissa u komuni fl-erba' kelmiet kienet IR-RELAZZJONI HI PJANTA. Din il-metafora kunċettwali kienet kostanti fl-erba'

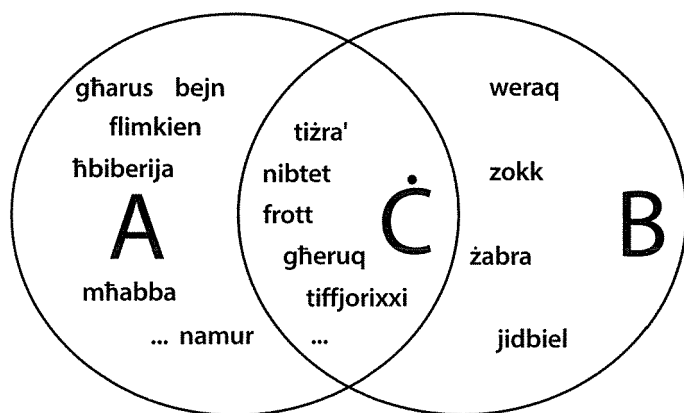

Tabella 5

kelmiet li fittixt, jiġifieri bl-iktar waħda fissa: IR-RELAZZJONI HI PJANTA. L-erba' kelmiet jgħaqqdu l-mappjaturi bejn l-għalqa semantika tal-pjanti, u l-għalqa semantika ta' relazzjoni f'hafna mill-kuntesti. L-A f'Tabella 5 tirrappreżenta l-għalqa semantika li hemm fir-reġistru ta' *relazzjoni*; B tirrappreżenta l-għalqa semantika li hemm fir-reġistru tal-pjanti; u Ċ tirrappreżenta dawk il-kelmiet li permezz tal-immappjar bejn iż-żewġ sferi, tinħoloq il-metafora kunċettwali:

Waħda mill-kurżitajiet tal-lingwa f'din l-analiżi kienet kif is-singular f'*għerq* kellu riżultati ta' metafora kunċettwali, waqt li fi *frotta* ma kellux. Madankollu fil-kelma *frott* kien hemm metafora kunċettwali. Jista' jkun li minħabba li *frott* huwa kollettiv jeffettwa kif kelma ġġib ruħha f'kuntest metaforiku, jew hija biss kumbinazzjoni ta' kif kelma tiżviluppa mill-kelliema tal-lingwa?

Matul l-istudju l-kollokazzjonijiet baqgħu jagħtu evidenza sħiħa tal-metafora. Ngħidu aħna, in-nom *frotta*, li f'50 kuntest ma nstabitx metafora kunċettwali waħda, il-kollokazzjonijiet tagħha rriżultaw artikli *il-*, u *mill-* b'189 frekwenza u 23 frekwenza rispettivament. Dan ifisser li ma kienx hemm kelmiet li jagħtu lill-kelma *frotta* kuntest metaforiku partikolari, waqt li fi *frott*, pereżempju, jinstabu kollokazzjonijiet bħal *ħidma*, *tħalli* u *naħsdu*.

Mal-kuntesti kien hemm każijiet ta' analogiji bibliċi, (ngħidu aħna tal-*frotta* pprojbita li tissemma fil-Ġenesi), jew l-użu ta' idjomi, bħalma nstab f'*għeruq* b'6 kuntesti, (*għeruq* u *xniexel*). It-tabella 6 t'hawn isfel turi aħjar kif qassamt ir-riżultati li sibt, skont il-metafora kunċettwali, it-tifsira letterali, u xi drabi *oħrajn*. L-*oħrajn* tirreferi għal dawk il-każijiet fejn kelli dubju jekk għandhiex tkun tifsira metaforika jew tifsira letterali, u kultant kienet diffiċli li taqta' linja bejn it-tnejn. Madankollu, il-kuntesti ta' *oħrajn* kienu negliġibbli.

nibet [*inbet, *inbtu, nibit*] nibet, nibt*, *nbit*	żera' [?iżra*, *iżirgħ*, żera*, żraj*, żergh*, żeragh*
78 metafora kunċettwali	54 metafora kunċettwali
4 metafora kreattiva	17 idjoma
6 użu letterali	9 metafora mejta
2 oħrajn	7 metafora kreattiva
	13 użu letterali

Tabella 6: Il-verb

frott (100 kuntest)	frotta (50 kuntest)
53 metafora kuncettwali	4 metafora kreattiva
7 metafora kreattiva	2 similitudni
1 similitudni	2 analogija
1 analogija	42 użu letterali
36, 2 użu letterali	

Tabella 7: *frott, frotta*

għeruq (100 kuntest)	għerq (50 kuntest)
76 metafora kuncettwali	33 metafora kuncettwali
6 metafora mejta	1 ewfemiżmu
3 metafora kreattiva	7, 7, 3, 2 letterali
10, 3 użu letterali	2 oħrajn

Tabella 8: *għeruq, għerq*

Mal-analiżi tar-riżultati kien hemm referiment kontinwu għad-definizzjonijiet li jagħtu ż-żewġ dizzjunarji li semmejt. Minbarra li hemm każijiet fejn iż-żewġ dizzjunarji ma jaqblux fit-tifsir, u ma hemmx ordni liema definizzjoni tingħata l-ewwel, il-korpus tani lok għal definizzjonijiet oħra li jew ma kinux jeżistu fi żmien li nbena d-dizzjunarju, jew il-lessikografu nesiehom. Ngħidu aħna, il-kuntest figurattiv ta' *nibet* (il-ħolqien ta' xi ħaġa ġdida), għalkemm Serracino-Inglott jagħti *feġġ*, ħassejt li qed jagħti sinonimu u mhux definizzjoni. Ma jispjegax li mħabba, relazzjoni jew ħbiberija tista' tinbet.

Bl-istess mod, id-dizzjunarju ta' Serracino-Inglott jeskludi l-verb *nibet* f'kuntest ta' mibegħda jew ta' ħolqien ta' idea ġdida. Madankollu, Serracino-Inglott iżid il-verb *naître*, li hu verb Franciż bit-tifsira *twieled* (291-292). Għalkemm dawn jaf ikunu sinonimi f'xi kuntesti, xorta mhumiex sinonimi assoluti. Tista' *titwieled* imħabba ġdida, bħalma tista' *tinbet* imħabba ġdida, iżda tarbija tista' *titwieled*, imma ma tistax *tinbet*.

Konkluzjoni

L-ewwel taqsima ta' dan l-istudju fiehmet fid-dettall il-metafora kuncettwali. Wara dan, ħarist lejn xi funzjonijiet tal-MLRS biex b'hekk stajt nintroduci l-metodologija tal-analizi. Fl-aħħar nett, din l-analizi wriet kif iġibu ruħhom żewġ verbi u żewġ nomi, kemm mill-aspett letterali kif ukoll mill-aspett metaforiku. Il-ħsieb ewlieni ta' kull kuntest analizzat kien jekk il-kelma hix metaforika jew le, u jekk tkun metaforika, rajt x'kuncettwalità ħarġet minnha. L-ipotesi tal-metafora kuncettwali giet imsaħħa bil-kollokazzjonijiet tal-kelmiet. Dan l-istudju wera bis-sħiħ tliet metafori kuncettwali li huma: IR-RELAZZJONI HI PJANTA, L-IDEA HI PJANTA, u L-EMOZZJONI/SENTIMENT HI PJANTA.

Dan l-istudju jagħti ftuħ għal aktar analizi permezz tal-korpus. Pereżempju, jistgħu jiġu studjati l-grad ta' modalità permezz ta' kuntesti differenti. Jistgħu wkoll, kif rajna, jiġu analizzati kelmiet speċifiċi, kemm f'kuntesti metaforiċi kif ukoll f'kuntesti letterali. B'dan, wieħed ikun jista' jibni dizzjunarju aktar mirqum. Il-korpora jistgħu jkunu ta' għajjnuna kbira għal-lingwisti, u għal-lessikografi, kif ukoll għall-kelliema nattivi tal-lingwa li jixtiequ jaraw kif tintuża kelma.

II-Biblijografija

- Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Basil Blackwell, 1985. Stampat.
- Deignan, Alice. *Metaphor and Corpus Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, 2005. Stampat.
- Debono, Maria. *Il-metafora kuncettwali fil-Malti: analiżi bil-korpus ta' kliem mill-qasam tal-pjanti*. Teżi tal-B.A. U ta' Malta, 2014. Stampat.
- Ellul, Leanne. "Hieles, liberu u indipendenti", *I-accēt* 11 (Marzu 2014): 15-18. Internet. 15 ta' Lulju 2015.
- Friggieri, Oliver. *Dizzjunarju ta' Termini Letterarji*. It-tielet ed. P.E.G., 2010. Stampat.
- Gatt, Albert. "Il-Malti, ir-riżorsi diġitali u t-traduzzjoni", *I-accēt* 10 (Ott. 2013): 4-8. Internet. 15 ta' Lulju 2015.
- Gatt, Albert, Mike Rosner, u Gordon Pace. "Mind Your Language", *Think*. Marzu 2014. Stampat.
- . *Maltese in the digital age developing electronic resources*. L-Istitut tal-Lingwistika tal-Università ta' Malta. 3 ta' Ġunju 2011. Powerpoint fuq l-internet. 15 ta' Lulju 2015.
- Lakoff, George. "Contemporary theory of metaphor." *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge UP, 1993. Stampat.
- Lakoff, George, and Mark Johnson. *Metaphors we live by*. London: U ta' Chicago, 2003. Stampat.
- Serracino-Inglott, Erin. *Il-Miklem Malti (Is-Sitt Volum)*. Malta: Klabb Kotba Maltin, 1979. Stampat.